

Іващенко Віта Олександрівна,
професор кафедри кримінології
та інформаційних технологій Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Вкрай актуальною в Україні залишається проблема запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням. На жаль, незважаючи навіть на введення в 2022 році правового режиму воєнного стану та подальше його продовження, зазначені правопорушення продовжують вчиняти. Тому потрібно вдосконалювати систему запобігання корупції.

Як зазначається в Антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки, що затверджена Законом України від 20 червня 2022 р. [1], концепція цієї стратегії ґрунтується на поєднанні двох підходів: визначенні основних напрямів подальшого удосконалення загальної системи запобігання та протидії корупції, а також акцентуванні на найбільш пріоритетних сферах з точки зору подолання корупції. Збалансоване поєднання цих підходів дасть змогу не лише знизити рівень корупції, підвищити довіру громадян до органів влади, а й суттєво підвищити темпи соціально-економічного зростання України.

Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. [2] закріпив поняття «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією», а також визначив правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень.

По-перше, суб'єктам, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», категорично забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах (ст. 22).

По-друге, для згаданих вище суб'єктів встановлені обмеження щодо одержання подарунків. Категорично заборонено вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб у зв'язку із здійсненням діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також від підпорядкованих осіб.

Закон лише дозволяє приймати подарунки, які відповідають загальноновизначеним уявленням про гостинність, крім випадків

зазначених вище, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня поточного року, в якому прийнято подарунки. Звернемо увагу, що обмеження щодо вартості подарунків не поширюються на подарунки близьких осіб та ті, що одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міждержавних організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні.

По-третє, закон закріпив алгоритм дій для осіб у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, а також виявлення їх у своєму службовому приміщенні чи отримання.

По-четверте, законодавство також містить обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Мова йде про заборону займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю, входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді)), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України. Дозволяється займатися викладацькою, науковою, творчою діяльністю, медичною практикою, інструкторською та суддівською практикою із спорту.

По-п'яте, більшості із переліку осіб, що потрапляють під дію Закону України «Про запобігання корупції», також заборонено мати у прямому підпорядкуванні близьких осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

По-шосте, особам, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, після припинення такої діяльності заборонено протягом року укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами-підприємцями, якщо вони протягом року до дня

припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності зазначених суб'єктів. Також заборонено розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала відома у зв'язку з виконанням службових повноважень. Протягом року з дня припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, заборонено представляти інтереси будь-якої особи у справах, в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому особа працювала на момент припинення зазначеної діяльності. Зазначені обмеження поширюються на членів Ради Національного банку України.

Законодавство передбачило також інші запобіжні антикорупційні заходи. Серед них – правила етичної поведінки; фінансовий контроль; заборона на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування; спеціальна перевірка; антикорупційна експертиза.

Проте на практиці нормативно закріплені заходи запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням не завжди дають бажаного результату. Створюється також враження про неефективність, недовіру та штучність створених спеціальних антикорупційних органів. Показовим є той факт, що значних масштабів корупція набула саме в органах державної влади та місцевого самоврядування, судових та правоохоронних органах, системі охорони здоров'я [4, с. 58–60]. Прикро, що корупційні схеми існують в оборонно-промисловому комплексі. При цьому корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення залишаються латентними.

Отже, із вищевикладеного матеріалу можна підсумувати, що одним із пріоритетів для українського суспільства все ж залишається розв'язання проблеми корупції. Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 [3], корупція визнана загрозою національній безпеці та національним інтересам України. Непослідовність та незавершеність реформ і корупція перешкоджають виведенню української економіки з депресивного стану, унеможливають її стале і динамічне зростання, підвищують уразливість до загроз, підживлюють кримінальне середовище (п. 24). Тому потрібно докладати зусиль для зниження рівня корупції. Зокрема шляхом подальшого вдосконалення вітчизняного законодавства з метою усунення можливих корупційних ризиків, забезпечення невідворотності відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, формування загальної суспільної нетерпимості до корупції.

Список бібліографічних посилань

1. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон від 20 черв. 2022 р. № 2322-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.

2. Про запобігання корупції: Закон від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента від 14 верес. 2020 р. № 392/2020. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n7>.

4. Тарасенко О. С. Антикоруційний суд: погляд на міжнародний досвід: *Сучасний стан протидії корупції: досвід Чехії, України, Польщі, Словаччини: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 9–10 травня 2017). Київ, НАП України, 2017. С. 58–60. URL: http://napu.com.ua/wp-content/uploads/2016/12/SYCHASNUI_STAN_PROTUDI_I_KORYPCII.pdf

Панасюк Вікторія Вікторівна,
ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури)
і докторантури Національної академії
внутрішніх справ

ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМАТИЧНОСТІ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ВЧИНЕНОГО ЩОДО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

Питання сімейного насилля досить актуальне на сьогоднішній день не тільки в Україні, а й у всіх країнах світу. Як зазначають дослідники, домашнє насильство – це проблема, що стосується не тільки однієї людини, пари, чи сім'ї, його причини пов'язані з економічною ситуацією, суспільними нормами та ставленням до насильства. Від домашнього насильства можуть потерпати всі члени родини, проте найчастіше воно торкається слабких, нездатних до самозахисту та залежних членів сім'ї: дітей, людей похилого віку, осіб з обмеженими фізичними чи психічними можливостями, а також жінок, які зазвичай фізично слабші за чоловіків, та інколи можуть економічно залежати від партнера [1, с. 282]. Питання домашнього насильства перебуває у центрі уваги науковців з різних галузей права та висвітлювалася, зокрема, в дисертаціях з криміналістики, кримінології, адміністративної діяльності, психології та соціології.

Проблематику домашнього насильства порушено в працях, зокрема: А. Б. Благі (2015 р.), О. М. Ткаленко (2016 р.), М. Г. Кузнецова (2019 р.), Р. В. Кифлюка (2020 р.), О. І. Мотляха (2020 р.), О. В. Пчеліної